

ВІДОЗВА ДО УКРАЇНСЬКОЇ РАДЯНСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІ ТА ВСЬОГО РАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.

(Докінчення.)

І справді перехід до мирного соціалістичного будівництва — попередній етап пролетарської революції на Заході та визвольного національного руху колоніальних народів Сходу, по друге — дає можливість опинити в міжнародній світовій перспективі значення національної проблеми і віднести належне місце в розвитку революції на Україні моментами соціалістичної націоналістичної боротьби з націоналістами. XII з'їзд РКП, шире, відкрито й послідовно, проваджував тактику партії в національній справі, рішуче засудив позицію культурної переагресії котрих одної нації і зробив обов'язковою підтримку національної культури трудящих верств.

Відповідні кардинальні зміни в державному устрої СРСР і окремих Радянських Республік приводить у гармонію політичні й культурні взаємовідносини між усіма народами СРСР.

Створення на Сході Співки Радянських Соціалістичних Республік, що до неї ввійшла й Українська Соціалістична Радянська Республіка, дає цілковиту гарантію забезпечення національного розвитку трудящих мас України, а також забезпечує за ними політичну владу. Ставши значним і впливовим міжнародним політичним чинником, Спілка Радянських Республік зможе взяти під свою оборону українських робітників і селян на землях, окупованих шляхетсько-буржуазною Польщею, реакційно-буржуазною буржуазною Румунією і капіталістично-міщанською Чехією.

В умовах мирного Радянського будівництва зростає й зміцнюється широка Радянська суспільність на Україні, стає до активної роботи в будівництві Радянської України.

На різних ділянках життя — народного господарства, кооперативної, науки, мистецтва — працюють тисячі робітників, цитро відомих справі творення нових форм суспільного життя, що повстають на руїнах капіталістичного світу.

Поруч з українськими робітниками й селянами та радянською українською інтелігенцією, активну участь в процесі творення Радянської України беруть російські, єврейські й польські робітничі маси та демократична інтелігенція. В цій практичній роботі повелі сходять на нівець пережитки національної ворожнечі та національного недовіра старих часів і створюється монолітна маса радянського суспільства з пролетарською державною свідомістю.

Контрреволюційна українська еміграція з Петлюрово-

Винищенком і Ко. на чолі, бачучи, що остаточно зникає їхня ілюзія про ідейне керівництво українською інтелігенцією і вивисає ґрунт з під їхнього політичного авантюризму, пробує облити помиями радянську українську інтелігенцію та виступає з ініціативами, якими вона співробітничала з компартією під примусом "страха рад". Вона пробує також посягати на бік Радлади. Проти неї виступає Радлада до тих емігрантів, що переконавшись в контрреволюційності своїх провідників і зрозумівши свою антинародну роль, шире переходять на бік Радлади. Проти неї й приписування їм тямної ворожості до Радлади пани Винищенки намагалися закрити таким емігрантам шлях на Радянську Україну й таким чином задержати їх в ролі своїх "мас". Приклади такого рода заходів українського фашистського "єдиного національного фронту" становлять писання українських фашистів в "Новій Україні" та їхні виступи на емігрантських вічах в Празі.

Поруч з цією активістською емігрантською українською контрреволюційною інтелігенцією липається по різних зацінках на Україні пасивна їхня братія, що, заховавши в найдавніших глибоких своїх душі прихильність до класово-вигідної для неї ідеології українського фашизму, не втрачає до цієї нації в її втілення й чеканя. Ця пасивна частина теж скреготала зубами на Радянську Українську Робітничо-Селянську Інтелігенцію, що приєдналась до Радлади і створила єдиний класовий фронт з робітниками й селянами України. Хоч як не численні ці "територіальні фашисти", проте вони теж "українська інтелігенція" і тому вважають за своє право виставляти свої заціпки на шляху такої роботи, що ніби має активне значення й вагу в розвитку боротьби за нову Україну.

Відмежовуючись рішуче від усіх контрреволюційних українських угруповань і елементів, як тих, що знайшли собі притулок за кордоном України, так і тих, що ще не перелізли до решти на територію самої України, ми від імени робітників і селян, мистецтва, провісти, кооператив і інших галузів ролі об'їдничо-селянського життя: учителів, агрономів, кооператорів, лікарів, професорів, інженерів, артистів та інших, як від тих, що з першого дня приєдналися до Радлади, так і від тих, що прийшли до неї з ворожого табору й своєю цитрою й відвагою працюють для селянства й робітництва України закріпленням зв'язку з ними. — В цей час, коли може бути тільки два шляхи: або до комунізму через

Радянську Владу і Робітничо-Селянську Республіку, або протилежний йому шлях фашизму, — твердо ідучи першим шляхом, голосно заявляємо:

Нехай не сподівається на нашу підтримку ніяка українська контрреволюція, чи закордонна, чи тутешня. Зі зброєю в руках, в одних лавах з робітниками й селянами України за керівництвом Радлади й Комітету захистимо нашу Радянську батьківщину від усякої інтервенції.

Ми пішли працювати в Радянській установі не на те, до чого закликає Винищенко — щоб виступити в них розбрат, а — на те, щоб борючись за диктатуру пролетаріату, підтримувати єдиний класовий фронт робітників і селян і зміцнювати Радладу.

Ми закликаємо Українську Радянську інтелігенцію та широкі радянські кола України, Одеси, Катеринослава, Полтави й інших міст України приєднатися до нас, до нашого, та гуртувати свої сили для участі в радянській будівництві.

Нехай живе світова соціалі-

стична революція!
Нехай живе Комінтерн!
Нехай живе Комуністична Партія (більш.) України!
Нехай живе Радлада!
Нехай живе Українська Соціалістична Республіка!
Харків, 15-го травня 1924 р.

Підписали:
Василь Макуренко, Олександр Попів, Всея Дистренко, В. Балади, Арс. Степаненко, Н. Хрестюк, Мик. Чечель, Микола Сулима, Ів. Штефан (Одеса), Ол. Жуківський (Одеса), Ганна Пруська, Іван Личко (Одеса), В. Фесенко, Іван Крусецько, Марія Романенко, Ів. Магеров, К. Коваленко, Іван Гончаров, Ф. Винищук, Олександр Іванченко, К. Гривіцький, Омелянчук, Кременя, Е. Філіпович, Т. Гарбуз, А. Мостовий, Ст. Горбаньський, Н. Ватич, В. Яковлев, Н. Пащенко, О. Заріцька, І. Лев, О. Капустинська, О. Руденко, Н. Шиньковська, М. Семенівна, Р. Шевченко, Василь Радальський, Олександр Панченко, Микола Голубець, Леонід Колісниченко, Сергій Попів, Федосій Федченко, Микола Лобарський, Парасковія Сулима, Іван Жуків, М. Пелеванко, В. Бойко, Кость Сліпко, Г. Немчишак, Катерина Попова, Клим Яремочка, Арсен Хомченко, Іван Лебедиский, Микола Шерог, А. Гендриховська, В. Ступицький, Ф. Соболев, С. Кравчиш, Мих. Панченко, С. Стрільський, М. Поздницький, С. Стрільський, Юр. Яновський, С. Мопан.

ПІДСУМКИ ОСЬМОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ПАРТІЙНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ.

Розмова з головою В.У.Ц.В.К. тов. Г. І. Петровським.

В розмові з нашим співробітником тов. Петровським піднімаємо питання 8-ї Всеукраїнської Партійної Конференції.

Насамперед слід відзначити, сказав т. Петровський, що в історії наших конференцій 8-ма Всеукраїнська конференція КК(б)У займає особливе місце: вона різниться від інших конференцій так по своїй формі, як і по змісту своєї роботи. Ми помічаємо все менш зовнішньої бучі, яка на жаль була раніш, а також можна відмітити все більше погодження по принципово-політичних ліній і практичній роботі.

Всі важливіші практичні і принципні справи, раніш ніж розглядалися в делегаціях, а потім в комісіях і секціях, і знічепотім — на самій конференції. Голосування показало, що кожна делегація має свої власні думки, а якими вона виступала на конференції. Наші пропозиції, а разом з ними і деякі "розвінчені" люди казали, що на конференції "підібрано" склад членів, багато балакало про "загрози" і т. д.; але ми певні, що зростає нашої партії час іде вперу, а тому ми не будемо звертати уваги на ці балакани і будемо йти від конференції до конференції усвідомлюючи злукку між містом і селом.

Інтелігенція і партія.

Разом з погодженням на самій конференції, йде зростає спів-

чувтв до нас широких кол суспільства. В Росії цей процес відбувся раніш, а в цьому році ми бачимо також і в Україні перелом в бік комуністичної партії. Робота нашої партії і Радянської влади в дальшому мусить йти шляхом охоплення усіх цих ідейних настроїв інтелігенції і вчителів, направлення їх по робітничо-селянському радянському руслі, оформлення ці настрої для практичної творчої роботи.

Практична робота конференції.

Далі, роблячи підсумки робіт конференції, тов. Петровський зазначив, що конференція одностайно ухвалила всю попередню принципну і практичну політичну лінію ЦК і всім самим цілком виявила своє політичне обличчя. В своїй політичній лінії конференція не пішла по опортуністичному шляху поступку внутрішній і міжнародній буржуазії, не відкинула разом з тим необхідності міжнароднього зв'язку; конференція дала мандат лише на заключення таких зв'язків з закордонними державами, які б не порушували нашу гідність.

В галузі внутрішньої політики конференція змінила політику державного регулювання промисловості й торгівлі.

Майже на кожній губернійській конференції було заслухано доповідь ЦК, і всі постанови губернійських конференцій погоджувалися на Всеукраїнській конференції, через те справи про кооперацію і торгівлю, про

роботу на селі, про охоплення лівніського набору, про відношення до позапартійних робітників, а також і до інтелігенції, вчителів, середняків і т. д. розглядалися на конференції більш з практичного боку ніж з принципного.

Головним завданням в партійній роботі, після роботи серед пролетаріату, є зараз робота серед селянства; конференція зробила точнішими взаємовідносини ріжних партійних, радянських, професійних і інших організацій на селі, охопивши разом з тим роботу Юліанівщині і комсомольців, і таким чином конференція дала великий стимул для правильної їх діяльності.

Одну справу конференція не розв'язала — це справу про входження до нашої партії середняків; розв'язати цю справу до речено українській делегації на Всеукраїнському з'їзді, бо для партії це має велике значення;

цю справу буде розв'язано Всеукраїнським з'їздом РКП.

Наш міжнародній і внутрішній стан міцний.

На прикінці своєї розмови т. Петровський відзначив, що при сучасному міжнародньому стані, коли в Європі починається процес перебудови радів буржуазії, коли вибори до французького парламенту і особливо до німецького райхстагу показали зростаючий вплив комуністичних настроїв серед робітників, можна наполегливо сказати, що нашому міжнародньому становищу не загрожує небезпека. Що до нашого внутрішнього становища до нашої бідності є безробіття; але разом з тим ми маємо успіх у регулюванні торгів, розвитку промисловості і сільського господарства, що безумовно підвищить загальний наш стан. В таких умовах ми увійдемо в новий партійний рік.

Г. А. —

ЯК ВИГЛЯДАЄ БУРЖУАЗНА ІДЕОЛОГІЯ.

Ідеологією називаємо науку про гадки та погляди. Кожна окрема економічна група, чи клас має свої певні гадки і погляди на суспільний лад і порядок, чи як кажемо устрий.

Люде, виховані у теперішнім суспільним устрою, де верховодить буржуазія, мають такі погляди і гадки, якими перенялися після буржуазного міркування.

Іх погляди і гадки, приміром, на класову боротьбу дуже цікаві. Кажуть люде, але не всі, лише ті, які по буржуазному думають. Іх гадки та погляди на працюючі маси є замітні. Ці буржуазні прихистки дивляться на фермера і робітника, як на свого найбільшого ворога, але рідко свого дурного ідеологією не годі зрозуміти, чому ми їм є ворогами. Вони не годі попити, що ми їм теж люде.

І до нас на Північній Канаді торговиники (Travelling Salesmen) і т. д. Звідси я з цілою їх пацкою в тотен. Забалакали ми про телерішні гаради та буржуазний рай, де фермер по уха в долах, його продукт лише коштує продукції, а фабричний товар на триста процент вищий від першогоного часу.

— Так мусить бути, — сказав один з них, — бо робітник фабричний бере величеську заробітну платню, робить тільки 8 годин денно, то як колись робив за третину денної платні і десять або 12 годин денно.

А другий на це каже: — Треба змусити перше робітника працювати за переденню платню, тоді ціна на фабричний товар обнижиться.

Тут я не міг вдержати і кажу: — Леда чи це властиво — маючи на гаді, що робітник і так леда живе тепер, бо хоч бере більше ніж, перед війною, то за те мусить дорожче платити за харч, обув, убрання, помешкання, сім'ю, опал і т. ін. Однак панок зрозуміє мене иньше і каже: — Що, сумніваєтеся? Навесне темних імїгрантів з Європи, які залягоду будуть за малу платню робити і тим примусом зорганізованих робітників робити за меншу платню. Довелось до безробіття, приміром іх годозод так, що на колінах будуть нас це просяти о роботу.

Тут я вже мусів загворити. — Паночку, не забувайте, що у нас є коліна, і що іх, тих робітників, через довший рок дождатиме разукни з маси, а нас леда кука. І коли доведе робітників до крайності, вони нас поставять на коліна, тим більше, що ми, фермери, можемо, бо наша

сумна доля не є спричинена вищою платнею для робітника, але великим зисками (дивідендами) від шерів.

— От не нарікайте, не будте песимістом — себо таким, який лише всюди бачить зло, в противності до оптиміста, який всюди все бачить благо — бо це зараз, ви другий заражуєте і робите недоволення; а воно в Канаді ще не так але; ми найгірше перебули, добробут от от за племима (prosperity behind the corner).

Тут мене взяла нестерпна заїсть і я сказав: — До чорта з твоїм добробутом за племима! Вже кілька літ тишів нас буржуазна преса, буржуазні агенти і прихвостні, що добробут наступає, от от за племима, на розі вулиці, але я ніде його не бачу, противно, що рік то гірше податки ростуть, шин підходять на кашани, а падають на наших долів принади, окутанні провінціалістичні і державні розстуті безробіття, страйки по містах — і де тут до лука є змисел говорити про добробут і туманити нас, що ми найгірше перебули, коли найгірше наступило.

На те він мені вже поважніше і з більшим рефектом: — От слухайте мене фермер, що я вам скажу. Ви сиди заїхали без грошей, тепер вартуйте пересичо десять тисяч доларів кожний, то повинні бути вдячні ному країні, що вас приривня і дав нагоду добитися маютку.

А ви змисльте подяки, політикуєте і то дуже на червоно.

— Ти — кажу я йому — драб один, хіба-ж ти не міг осісти на цій землі передмістям і доробитися теж? Чому все було неадастним степом, сірим і несприятним, аж поки селянин суди заїхав? А то у вас, буржуї, руки відваляю, чи що? А знаєш ти, бургоде, що ми два рази по 8 годин на день тяжко працювали? А знаєш ти, що наша жінки і діти нам помагали? Знаєш ти, чим ми тепер живимос? Яка була в нас обстановка в хаті?

Иний панок мене перебив і каже: — Ну, ну, це піонерське життя і иньшим воно не могло бути, але все таки маючи 160 акрів, можна продавати кілька акронів збіжжя, і хоч би по 75 ц. — зробіте гроші.

На це я відповів, що я веду вже 15 років життя, через довший рок дождатиме разукни з маси, а нас леда кука. І коли доведе робітників до крайності, вони нас поставять на коліна, тим більше, що ми, фермери, можемо, бо наша

сумна доля не є спричинена вищою платнею для робітника, але великим зисками (дивідендами) від шерів.

— От не нарікайте, не будте песимістом — себо таким, який лише всюди бачить зло, в противності до оптиміста, який всюди все бачить благо — бо це зараз, ви другий заражуєте і робите недоволення; а воно в Канаді ще не так але; ми найгірше перебули, добробут от от за племима (prosperity behind the corner).

Тут мене взяла нестерпна заїсть і я сказав: — До чорта з твоїм добробутом за племима! Вже кілька літ тишів нас буржуазна преса, буржуазні агенти і прихвостні, що добробут наступає, от от за племима, на розі вулиці, але я ніде його не бачу, противно, що рік то гірше податки ростуть, шин підходять на кашани, а падають на наших долів принади, окутанні провінціалістичні і державні розстуті безробіття, страйки по містах — і де тут до лука є змисел говорити про добробут і туманити нас, що ми найгірше перебули, коли найгірше наступило.

На те він мені вже поважніше і з більшим рефектом: — От слухайте мене фермер, що я вам скажу. Ви сиди заїхали без грошей, тепер вартуйте пересичо десять тисяч доларів кожний, то повинні бути вдячні ному країні, що вас приривня і дав нагоду добитися маютку.

А ви змисльте подяки, політикуєте і то дуже на червоно.

— Ти — кажу я йому — драб один, хіба-ж ти не міг осісти на цій землі передмістям і доробитися теж? Чому все було неадастним степом, сірим і несприятним, аж поки селянин суди заїхав? А то у вас, буржуї, руки відваляю, чи що? А знаєш ти, бургоде, що ми два рази по 8 годин на день тяжко працювали? А знаєш ти, що наша жінки і діти нам помагали? Знаєш ти, чим ми тепер живимос? Яка була в нас обстановка в хаті?

Иний панок мене перебив і каже: — Ну, ну, це піонерське життя і иньшим воно не могло бути, але все таки маючи 160 акрів, можна продавати кілька акронів збіжжя, і хоч би по 75 ц. — зробіте гроші.

На це я відповів, що я веду вже 15 років життя, через довший рок дождатиме разукни з маси, а нас леда кука. І коли доведе робітників до крайності, вони нас поставять на коліна, тим більше, що ми, фермери, можемо, бо наша

сумна доля не є спричинена вищою платнею для робітника, але великим зисками (дивідендами) від шерів.

— От не нарікайте, не будте песимістом — себо таким, який лише всюди бачить зло, в противності до оптиміста, який всюди все бачить благо — бо це зараз, ви другий заражуєте і робите недоволення; а воно в Канаді ще не так але; ми найгірше перебули, добробут от от за племима (prosperity behind the corner).

Тут мене взяла нестерпна заїсть і я сказав: — До чорта з твоїм добробутом за племима! Вже кілька літ тишів нас буржуазна преса, буржуазні агенти і прихвостні, що добробут наступає, от от за племима, на розі вулиці, але я ніде його не бачу, противно, що рік то гірше податки ростуть, шин підходять на кашани, а падають на наших долів принади, окутанні провінціалістичні і державні розстуті безробіття, страйки по містах — і де тут до лука є змисел говорити про добробут і туманити нас, що ми найгірше перебули, коли найгірше наступило.

На те він мені вже поважніше і з більшим рефектом: — От слухайте мене фермер, що я вам скажу. Ви сиди заїхали без грошей, тепер вартуйте пересичо десять тисяч доларів кожний, то повинні бути вдячні ному країні, що вас приривня і дав нагоду добитися маютку.

А ви змисльте подяки, політикуєте і то дуже на червоно.

— Ти — кажу я йому — драб один, хіба-ж ти не міг осісти на цій землі передмістям і доробитися теж? Чому все було неадастним степом, сірим і несприятним, аж поки селянин суди заїхав? А то у вас, буржуї, руки відваляю, чи що? А знаєш ти, бургоде, що ми два рази по 8 годин на день тяжко працювали? А знаєш ти, що наша жінки і діти нам помагали? Знаєш ти, чим ми тепер живимос? Яка була в нас обстановка в хаті?

Иний панок мене перебив і каже: — Ну, ну, це піонерське життя і иньшим воно не могло бути, але все таки маючи 160 акрів, можна продавати кілька акронів збіжжя, і хоч би по 75 ц. — зробіте гроші.

На це я відповів, що я веду вже 15 років життя, через довший рок дождатиме разукни з маси, а нас леда кука. І коли доведе робітників до крайності, вони нас поставять на коліна, тим більше, що ми, фермери, можемо, бо наша

М. ІРЧАН.

КАРПАТСЬКА НІЧ.

(Оповідання із збірки "Кровавий бог".)

(Продовження.)

А як доїхали до моря, то виглядали, гей-би ті мери, що встали, ще раз з могил. І знову отарою загнали їх в дову шопу, кормили гнилим оселедцями, писали, переписували. Як оглядали Матвій з усіх боків, то чомусь пригадалася йому власна корова, яку продавав недавно Жидові. Жид так само оглядав його корову, як його зараз в цьому приморському місті. І в очі і в зуби, і ноги натискають і тіло щипають. Чого це люди на худобину сходять, Матвій не вмів пояснити собі. І ніде ні одного привітного слова не почув, тільки так, гей-би він був паршивим конем.

— Обернись!
— Зайди!
— Покажи руки!
— Очі!
— Куди ідеш?

А Матвій було більше по людському обходився з конем...

По кількох днях поневірки, повели їх на пароплав. І йшли всі люди, як на зарі. Смирно та тихо. Зачіпували дітий, стогнали з клауками. Ніби в їх життя стала якась велика переміна, як вступали на дерев'яний місток до пароплаву.

Відданий жнок з дитими, відданий й чоловік. І грубо та несприятно дунали оклики пароплавної служби.

Матвій попав з иньшими у простору кімнату, де довгими рядами стояли ліжка. Ліжка — одно над одним, поєрами, з брудними накривалами. Пароплав цей був призначений для перевозу худоби з Америки, але ним возили й людей до Америки, а вже відти повертався він з худобою. Грязні ліжка прикріплювалися шрубками тільки на час подорожі з Європи, а в американському порті їх відкручували, складали окремо і загнані худобу.

В кімнаті, де був Матвій, було 50 людей і дух був такий, що годі дихати. Аби не чути душно-го смороду недавно переверзеної худоби, пароплавна служба посилає дрібним піском долівку.

Вніхали в море. Почалися довгі, тяжкі мукки. Люди снувалися в перших днях білі, виснажені, неужі. Істи приносили в кожну кімнату, ставили на довгі столи казани з невідомою юшкою, кидали бляшані тарілки і скупо годували. Намагали більше оселедцями. Вечером приносили в цебрі сухарі, але не давали, тільки продавали кожному за гроші або за це, що піде до кухні мити посудину або обирати бараболо. Це вже по своїй оспоряджалася пароплавна служба, для якої всі оди подорожні були теж нічим иньшим, як худобою. Вони привикли возити худобу і не робили вже ріжниць між людьми.

Як вже допродували сухарі, то висипали з цебра на долівку порох з них, а самі відсакували в бік і дивилися з задоволенням, як голодні, нещасні люди рвалися та билася за цей порох між собою. Служба реготалася до безтям.

Матвій терпів теж голод. Дуже-дуже хотівся йому їсти і він найбільше просиджував

в кухні, де помагав робити брудну роботу і за це давали йому більше юшки та сухарів. Здоров'я його було міцне і не піддавалося недузі. У вільні хвили він лежав на своїй дольшій лівку, чухався за обшивкою, бо надто гризла його комашня з пароплавних ліжок і дивився на иньших людей, що покотом лежали від недуги. З верхніх ліжок лилося благовитиння і треба було добре захватитися людиною на дольшій лівку, щоб не попасти під цей водопад.

І думав Матвій, що все це так має бути. Він не нарікав, не називав його мучою. Поневірка, бо поневірка, це не шершина йому. Всі терплять, бо всі хочуть перетерпіти і переїхати в ту казкову, багату країну, де віте різке шастя. Тому покійно зносив і голод і бруд і грубе поведіння служби.

По трьох тижнях тяжкої їди доїхали до Америки. Живо заболіло Матвієве серце. Ось вона! Ось та бажана Америка. Слава тобі господи, слава тобі...

Всі переїхали у велику салю, де біля столічків сиділи за паперами люди і кожного перепитували, з кожним щось писували. Хто не мав знайомих в Америці і не мав грошей з собою, тому робили на плечах білою крейдю хреста і пропускали далі. В долинні стояло двоє дозоровних панків і дивили. Хто без хрестика — на право, хто з хрестиком — на ліво.

Прийшла черга й на Матвія.

— До кого ідеш?
— До Америки — спокійно відповів він.

— Маєш знайомих?
— А мені на що?
— Гроші маєш?
— Леда стягнувся на дорогу, останню коровину продав.

— А як-же ти будеш жити?
— Ну а руки на що? — здивовано спитав Матвій і показав свої широчезні долони.

— Йди далі!
Матвій пішов і навіть не почув, як на його плечах нарисували хреста. Зійшов в долину, панок оглянув і потрутив його в ліву кімнату. Здивувався Матвій, як побачив там якусь дівчину, що оперта на стіну плакала. Він хотів спитати її, чого їй плаче, але згадав, що може вона не зрозуміє його. І тільки дивився на її плечі, що дрожали від плачу разом з білим хрестом.

Згодом впустили ще кількох в кімнату і Матвій довідався від одного Хорвата, що їх може й не пустять в Америку, бо вони нікого не мають тут.

— Як то? — здивувався Матвій. — А хіба-ж це ще не Америка?
— Америка то Америка, але видиш, що не пускають.

І Матвій зажурився. Він-же їхав, мучився, продав коровину, відобрав дітям молоко і мав би повернутися з нічим? О ні! Цього не буде.

Вечером прин